

تحلیلی بر آموزش بزرگسالان: تعیین نرخ پایداری سواد در قبول شدگان دوره انتقال نهضت سوادآموزی^۱

رفیق حسینی^۲

چکیده

هدف این تحقیق تعیین نرخ پایداری سواد در قبول شدگان دوره انتقال بود. روش تحقیق از نوع شبه آزمایشی از نوع طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون برای یک گروه بود. طرح تحقیق به این صورت بود که از بین افراد قبول شده در دوره انتقال در ۴ شهرستان قروه، دیواندره، ناحیه ۲ سنندج و کامیاران که تعداد آنها ۲۹۰ نفر بود براساس جدول مورگان تعداد ۱۶۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و نمرات قبولی این افراد به عنوان پیش‌آزمون در نظر گرفته شدند و بعد از آن آزمونهای گرفته شده به عنوان پس‌آزمون در نظر گرفته شد. ابزار گردآوری داده‌ها شامل آزمون‌های پیشرفت تحصیلی ریاضی، انشاء و جمله نویسی و املاء بود. محتوی آزمونها از بین آزمونهای استاندارد برگزار شده برای سوادآموزان دوره انتقال انتخاب شد و در ضمن روایی محتوایی آزمونهای ساخته شده توسط چند نفر متخصص سنجش و اندازه‌گیری تأیید شد. نتایج تحقیق نشان داد که بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود داشت و سوادآموزان تقریباً ۱۵٪ مطالب فراگرفته شده را فراموش کرده بودند. سایر نتایج نشان داد که بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در درس ریاضی تفاوت معنی‌داری وجود داشت و سوادآموزان تقریباً ۳۸٪ مطالب فراگرفته شده را فراموش کرده بودند. همچنین بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون درس املاء تفاوت معنی‌داری وجود دارد و سوادآموزان تقریباً ۸٪ مطالب فراگرفته شده را فراموش کرده‌اند اما بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون درس انشاء و جمله نویسی تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. نتایج این تحقیق لزوم برنامه‌ریزی و استراتژیهای مناسب به‌طوریکه سوادآموزان بعد از دوره رها نشوند را ایجاب می‌کند.

کلید واژه‌ها: دوره انتقال، آموزش بزرگسالان، مهارت نوشتن، مهارت ریاضی.

۱- این طرح با حمایت مالی اداره کل آموزش و پرورش استان کردستان انجام شده است

۲- دکتری تخصصی مدیریت آموزشی، استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

بیان مساله

سواد ابزاری ضروری برای کاهش فقر، کمک به توسعه انسانی و مشارکت اجتماعی و اقتصادی موثر است. سوادآموزی یک حق انسانی بنیادین است و پایه‌ای برای یادگیری مادام‌العمر و توانایی تغییر زندگی انسان را دارد. در مورد مادران، سواد نقش مهمی در افزایش کیفیت زندگی خانواده و فرزندانشان بازی می‌کند. نداشتن سواد به فقر و نبود توسعه انسانی و اجتماعی در ارتباط است (یونسکو، ۲۰۰۶؛ انجمن جنوبی آسیا و اقیانوسیه برای آموزش بزرگسالان و آموزش عمومی^۱، ۲۰۱۲). لیند^۲ (۲۰۰۸) یادآور می‌شود که سوادآموزی یک فرآیند مداوم است و هیچ نقطه شروع یا نهایی برای آن وجود ندارد. اثرات سوادآموزی به صورت اتوماتیک نیست، اما سوادآموزی عاملی ضروری برای شهروندی فعال^۳، زندگی سالم و موفق^۴، برابری جنسیتی، صلح و توسعه انسانی است. سواد یکی از مهارت‌های بسیار مهم در زندگی است که افراد را قادر به مشارکت کامل در جامعه خود می‌کند (آبادزی^۵، ۱۹۹۵). احمد^۶ (۲۰۰۹) تأکید می‌کند که بر خلاف نظام آموزشی رسمی، سیاست‌ها و اهداف آموزش بزرگسالان در همه زمینه‌های کشاورزی، توسعه صنعتی، سلامت، محیط زیست، عدالت کیفری، حکومتداری و شهروندی خوب مورد استفاده قرار می‌گیرند.

اگرچه در دهه‌های گذشته برنامه‌ها و ابتکارات و همچنین کنفرانس‌های زیادی در سطح ملی و بین‌المللی در زمینه سوادآموزی بزرگسالان اجرا شده است و به طور خاص از سال ۱۹۴۹، پنج کنفرانس بین‌المللی در زمینه سوادآموزی و آموزش بزرگسالان به عنوان عناصر ضروری حق آموزش برگزار شده است. این کنفرانس‌ها بخشی از یک گفتمان حقوق بشری را با به رسمیت شناختن نقش اساسی آموزش و پرورش در تحقق اهداف توسعه انسانی شکل دادند. آموزش برای همه در "جمتین^۷ تایلند" در سال ۱۹۹۰ و به دنبال آن چارچوب داکار^۸ در سال ۲۰۰۰، بر سیاست‌گذاری و استراتژی‌های برنامه عمل در کشورهای در حال توسعه تاثیر گذاشته است (یونسکو، ۲۰۱۵). اما با این حال، تفاوتی چشمگیر در سطح سواد در سراسر جهان، از جمله میان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه و میان

¹ Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education (ASPBAE)

² Lind

³ Active Citizenship

⁴ healthy and prosperous lives

⁵ Abadzi

⁶ Ahmed

⁷ Jomtien

⁸ Dakar Framework

مردان و زنان (رامدز^۱، ۱۹۸۹؛ ۱۹۹۰) و همچنین جوانان و بزرگسالان مشاهده می‌شود. به طوریکه، حق سواد هنوز برای حدود ۷۸۱ میلیون نفر بزرگسال رویایی باقی است. از آن تعداد دو سوم زنان هستند که همچنان هنوز فاقد مهارت‌های نوشتن و خواندن پایه هستند (یونسکو، ۲۰۱۵). باتوجه به این نابرابریها، مبارزات و تلاشهای بسیار برای افزایش سطح سواد، در کشورهایی مانند هند، تانزانیا، برزیل، نیکاراگوئه و کوبا (آرنو و گراف^۲، ۱۹۸۷) و ایران صورت گرفته است. همچنان بسیاری بیان می‌کنند که سواد الزاماً نوشدارویی نیست که افراد را توانمند کند و سبب بهبود زندگی آنان شود، بلکه واقعیت‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، به ویژه برای سالمندان، باید در نظر گرفته شود (رامدز، ۱۹۹۰؛ استریت^۳، ۱۹۸۶) و برنامه‌های سوادآموزی باید بخشی از ابتکارات گسترده‌تر باشند و باید مشارکتی، از لحاظ فرهنگی حساس^۴ و توانمندساز باشند، زیرا آنها زمانی بهتر کار می‌کنند که بتوانند با برنامه‌های اصلاحات اجتماعی و سیاسی ترکیب شوند (رابینسون - پنت^۵، ۲۰۰۵؛ اوکنسهام^۶، ۲۰۰۸؛ دیگ^۷، ۱۹۹۵).

بسیاری از محققان مهارت‌های سوادآموزی را مهارت توانایی خواندن، تفسیر، نقد و تولید گفتمان در یک رشته علمی تعریف کرده‌اند (باین^۸، ۲۰۰۶؛ هاند، والاس و یانگ^۹، ۲۰۰۴؛ لیو، ۲۰۰۵؛ ۲۰۰۱؛ وینبرگ و مارتین، ۲۰۰۴)؛ درحالی که برنامه سوادآموزی بزرگسالان بایستی متفاوت از برنامه سوادآموزی جوانان و شامل سواد عمومی، سواد کاربردی، رفاه اجتماعی، آموزش اجتماع - محور، توسعه جامعه، آموزش کارگران، آموزش حین شغل، آموزش از راه دور، آموزش مدنی، آموزش شهروندی و غیره باشد. اگی^{۱۱} (۱۹۹۱) به نقل از اوزمن^{۱۲} (۲۰۱۳) سوادآموزی بزرگسالان را شامل سه بعد آموزش و پرورش برای زندگی، ارتقای مهارت و مشاغل در نظر می‌گیرد. همچنین محققان و نویسندگان ادعا می‌کنند که مهارت‌های سواد برای قرن بیست و یکم باید حول و حوش سوادچندگانه^۱

¹ Ramdas

² Arnove & Graff

³ Street

⁴ Culturally-sensitive

⁵ Robinson-Pant

⁶ Oxenham

⁷ Dighe

⁸ Bain

⁹ Hand, Wallace & Yang

¹⁰ Wineburg

¹¹ Egbe

¹² Ozoemena

سوادچندگانه^۱ تغییر یابد (لوک و الکینز،^۲ ۱۹۹۸؛ لوک، ۲۰۰۲، به نقل از لوئیس^۳، ۲۰۱۶؛ کازدن^۴ و همکاران، ۱۹۹۶). همچنین مطالعات نشان داده که افزایش سطح سواد با مشارکت بهتر در فرآیندهای تصمیم‌گیری سیاسی یک جامعه و توسعه اقتصادی ارتباط دارد (بالارا^۵، ۱۹۹۲؛ گرینی^۶، ۱۹۹۶).

بازگشت مجدد به بیسوادی و مواجه شدن با پدیده بیسوادی مجدد خود تهدید جدی است؛ زیرا اولاً بخش گسترده‌ای از افراد ذینفع در سوادآموزی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، ثانیاً باعث هدر رفتن هزینه‌ها و تحمل مشکلاتی می‌شود که بزرگسال برای آموختن صرف کرده است و ثالثاً بزرگسال را نسبت به یادگیری کم‌انگیزه‌تر می‌نماید. از سوی دیگر چون تقریباً تمام برداشت‌هایی که از دیدگاه ساختن‌گرایی دریافت می‌شود به درگیر کردن یادگیرنده در فعالیت‌هایی که در زندگی واقعی با آن مواجه می‌شود اهمیت می‌دهد؛ بنابراین روش آموزش اعم از رسمی و غیررسمی باید مبتنی بر درگیری یادگیرنده با آن چیزی باشد که در زندگی واقعی او وجود دارد (تاج آبادی و مشایخ، ۱۳۸۷). همچنین تأکید بر روی استفاده عملی از سواد و ایجاد طرح‌های سوادآموزی تابعی نیز می‌تواند ضامن تداوم سواد و استفاده عملی آن در زندگی فرد باشد (فرزین و نیک کار، ۱۳۸۲: ۱۰۸). در طی این سالها و به دلیل ضرورت‌های بسیار همچون خطر بازگشت به بیسوادی و کاهش میل و رغبت به ادامه تحصیل پس از پایان دوره سوادآموزی برنامه‌های پس از سوادآموزی به اجرا درآمده است. خطر بازگشت به بیسوادی و عدم کاربرد و دور شدن نوسوادان از یادگیری و مطالعه عواملی بودند برای اینکه سازمان نهضت سوادآموزی با تدوین و اجرای برنامه‌هایی از جمله دوره انتقال، سعی در تثبیت و پایداری آموخته‌های نوسوادان داشته باشد. دوره انتقال، دوره‌ای است که فرصت ادامه‌ی تحصیل برای کسانی که دوره سوادآموزی را گذرانده‌اند یا کسانی که فاقد شرایط ادامه تحصیل در نظام آموزش و پرورش رسمی هستند، فراهم می‌سازد. اهداف دوره انتقال شامل گسترش مهارت‌های خواندن؛ نوشتن؛ درک مطلب و کاربرد آن‌ها در زندگی، گسترش فرهنگ و معارف دینی و توانمندسازی افراد در به کارگیری دستورات دینی در زندگی فردی و اجتماعی، آشنایی بیشتر با مفاهیم ریاضی، علوم و توانمندی بکارگیری آنان در زندگی روزمره و رشد بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بزرگسالان. محتوای آموزشی دوره انتقال شامل ۶ عنوان کتاب با نام‌های ریاضی، فارسی، علوم اجتماعی، علوم تجربی، آموزش قرآن و فرهنگ

¹ Multiliteracies

² Luke & Elkins

³ Lewis

⁴ Cazden

⁵ Ballara

⁶ Greaney

اسلامی می‌باشد که در چارچوب برنامه درسی با رویکرد چند تألیفی به صورت ملی و استانی با نظارت سازمان تولید، چاپ، توزیع شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد. مدت طول دوره انتقال ۸۰۰ ساعت است که ۲۰۰ ساعت آن به صورت غیرحضوری و ۶۰۰ ساعت دیگر به صورت حضوری، برابر جدول زمانبندی ابلاغی، تدریس می‌شود. ارزش تحصیلی دوره‌ی انتقال مطابق با مصوبه هشتصد و سی و سومین جلسه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش، همطراز با پایان دوره‌ی ابتدایی است و دارندگان گواهینامه‌ی پایان دوره‌ی انتقال مجاز به ادامه تحصیل در دوره‌ی اول متوسطه می‌باشند.

این تفکر از آنجا نشأت می‌گیرد که بازگشت به بیسوادی زبانی به مراتب بیشتر و عمیق‌تر از خود بیسوادی دارد؛ زیرا بزرگسالانی که با صرف هزینه‌های بسیار سنگین و تلاش هزاران مربی، برنامه‌ریز و آموزشیار به مرحله‌ی نوسواد می‌رسند، بر اثر عدم توجه و عدم استفاده مؤثر از سواد در امور کار و زندگی مجدداً به مرحله‌ی بیسوادی بر می‌گردند و به خیل عظیم بیسودان می‌پیوندند (فرزین و نیک‌کار، ۱۳۸۲: ۱۰۵). این در حالی است که پژوهش‌ها و مطالعات صورت گرفته شده در کشورمان نشان می‌دهد که افراد نوسواد در همان سال‌های اولیه باسوادی بسیاری از مطالبی را که آموخته‌اند، فراموش می‌کنند. برای مثال مطالعه جمشیدیها کجومثالی (۱۳۶۶) دریافت که در دیکته و ریاضیات دو سوم از نوسوادان توانایی خود را فراموش کرده بودند و همچنین در پژوهشی نیز مشخص شد که پس از دو سال، یک سوم نوسوادان توانایی‌های مهارت خواندن و نوشتن خود را فراموش کرده بودند (به نقل از میرحسینی، ۱۳۷۸). در پژوهشی دیگر محققان دریافتند که نوسوادان مدرک گرفته رودبار قطران و لواسانات هشت ماه پس از فراغت از تحصیل در مقطع مقدماتی، مطالب آموخته‌شده را ۲۳ تا ۷۳٪ فراموش کرده بودند. در مقطع تکمیلی نیز ۶۴ تا ۶۷٪ دچار فراموشی شده بودند (به نقل از تاج‌آبادی و مشایخی، ۱۳۸۷). همچنین تحقیق دیگری نشان داد که نوسوادان کارنامه گرفته در سراسر ایران حدود ۴۶/۷٪ یا به بیسوادی رجعت کرده‌اند یا در آستانه بیسوادی هستند و بر این اساس حدود ۳۶/۵ میلیارد از بودجه کشور عملاً از بین رفته است (دیانی، ۱۳۸۰: ۱۳). البته از طرف دیگر نتایج پژوهش‌ها نشان دهنده آن است که سوادآموزانی که در طرح‌های سازمان، بخصوص در طرح‌های سطح بالا شرکت می‌کنند دارای تواناییهای بیشتری در مهارت‌های اصلی خواندن، نوشتن و حساب کردن هستند. برای مثال در پژوهشی بدری گرگری، وجدانپرست، حاتمی و واحدی (۱۳۹۰) دریافتند که پیشرفت تحصیلی سوادآموزان طرح آزمایشی در درس خواندن (فارسی)، نوشتن (دیکته)، قرائت قرآن و نماز در مقایسه با سوادآموزان گروه کنترل (دوره مقدماتی جاری) بیشتر بوده است. در نتیجه در این پژوهش سعی

می‌شود که با توجه به روش‌های مناسب و ابزارهای روا و پایا از آموخته‌های نوسوادانی که در دوره انتقال شرکت کرده و قبول شده‌اند ارزیابی به عمل آید تا نرخ پایداری سواد در این دو دوره بررسی شود. با توجه به مطالب بیان شده مساله اصلی پژوهش این است که نرخ پایداری سواد در قبول‌شدگان دوره انتقال چه وضعیتی دارد؟

روش شناسی

روش تحقیق از نوع نیمه‌آزمایشی و از نوع طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون برای یک گروه بود. طرح تحقیق به این صورت بود که از بین افراد قبول شده در دوره انتقال در ۴ شهرستان قروه، دیواندره، ناحیه ۲ سنندج و کامیاران که تعداد آنها ۲۹۰ نفر بود تعداد ۱۶۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و نمرات قبولی این افراد به عنوان پیش‌آزمون در نظر گرفته شدند و بعد از آن آزمون‌های گرفته شده به عنوان پس‌آزمون در نظر گرفته شد، در نتیجه باتوجه به عدم نمونه‌گیری تصادفی کامل و همچنین عدم کنترل متغیرهای مزاحم تحقیق از نوع نیمه‌آزمایشی بود. از کل نمونه آماری این پژوهش ۵۸ نفر یعنی ۳۶٪ از ناحیه ۲ سنندج، ۵۴ نفر یعنی ۳۴٪ از قروه، ۴۴ نفر یعنی ۲۷٪ از دیواندره و ۴ نفر یعنی ۳٪ از کامیاران بودند.

ابزار گردآوری داده‌ها: این ابزارها شامل آزمون‌های پیشرفت تحصیلی ریاضی، انشاء و جمله نویسی و املاء بود. محتوی آزمون‌ها از بین آزمون‌های استاندارد برگزار شده برای سوادآموزان دوره انتقال انتخاب شد و در ضمن روایی محتوایی آزمون‌های ساخته شده توسط چند نفر متخصص سنجش و اندازه‌گیری نهضت سوادآموزی اداره کل آموزش و پرورش استان کردستان تأیید شد.

آزمون پیشرفت تحصیلی ریاضی

این آزمون باتوجه به محتوی دوره انتقال و از بین سوالات داده شده برای این دوره انتخاب شدند. برای مثال نمونه ای از سوالات به صورت زیر بود. "جمع و تفریق کنید و جواب هرکدام را با حروف بنویسید؟ $27/12 + 24/51$ و $2252 - 5731$ " و "خدیجه خانم در طول یک هفته ۲۵۲ صفحه کتاب مطالعه می‌کند او به طور متوسط روزانه چند صفحه مطالعه کرده است؟" همچنین "در باغ آقای احمدی ۵۰۰ درخت میوه وجود دارد که ۲۰۰ درخت آن سیب است چند درخت‌های این باغ

سیب است؟" و بلاخره "جاهای خالی را کامل کنید ۳ هکتار..... متر مربع است. ۵ کیلومتر..... متر است. ۷۰۰۰ کیلوگرم تن است. لوزی قطر دارد".

آزمون پیشرفت تحصیلی انشاء و جمله نویسی

این آزمون باتوجه به محتوی دوره انتقال و از بین سوالات داده شده برای این دوره انتخاب شدند. برای مثال نمونه ای از سوالات به صورت زیر بود. " جمله‌های زیر را به دلخواه کامل کنید؟
الف- رعایت بهداشت موجب ب- برای رشد و پیشرفت در جامعه امروز می‌باید
و یا " با استفاده از کلمه‌های سیستم، اضافی، کنترل، ابتلا، سرطان و ضربان متن زیر را کامل کنید؟
پیاده روی بهترین ورزش برای وزن است. چربی‌های بدن را می‌سوزاند.
خطر به روده‌ی بزرگ را کاهش می‌دهد قلب را منظم می‌کند و ایمنی بدن را تقویت می‌کند".

و همچنین " مخالف کلمات زیر را بنویسد: روز = ... تاریک = ... خواب = ... سفید = ...
هم خانواده کلمات زیر را بنویسد: عالم = ... حقوق = ... صبر = ... ظلم = ...
همین معنی کلمات زیر را بنویسد: هراس = ... بهره = ... اندیشه = ... ایثار = ... و بلاخره
" مشخص کنید کدامیک از ترکیب‌های زیر صفت و موصوف و مضاف و مضاف الیه است؟ سیب
سرخ - غذای لذیذ- کشور ایران- نماز عصر".

آزمون پیشرفت تحصیلی املاء

این آزمون باتوجه به محتوی دوره انتقال به صورت چند پاراگراف داده شده بود که شامل غلط‌های املائی بود که بایستی سوادآموز این غلط‌های املائی را پیدا می‌کرد و درست آن را در محل مشخص شده می‌نوشت. برای مثال نمونه‌ای از متن آزمون املاء به صورت زیر بود. " یک شهروند خوب باید به حقوق دیگران احترام بگذارد. مانند: رعایت حال همسایگان، حفظ آبرویه افراد، رعایت بهداشت محیط، محل زندگی و رعایت مقررات در مکان‌های همگانی مانند: بوستان، اطوبوس، بیمارستان، نانوایی و ... " و همچنین " مهم‌ترین نقش تربیتی کودکان را والدین به اهدا دارند. آنان نوخستین معلماتی هستند که با کودکان ارتباط برقرار می‌کنند. شناخت استعداد و توانایی کودکان موجد می‌شود تا والدین در حد توانایی از او انتظار داشته باشد".

پس از اجرای آزمون‌ها و جمع‌آوری آن‌ها، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری T-Test (نمونه‌های وابسته) جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

در جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمرات دوره انتقال ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار نمرات دوره انتقال

حدافل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	
۱۰	۱۸/۱۷	۱۳/۹۵	۱/۷۶	پیش‌آزمون
۴	۱۸	۱۱/۸۱	۲/۴۲	پس‌آزمون
۱۰	۱۷/۵۰	۱۳/۱۳	۲/۰۷	پیش‌آزمون
۰	۱۷	۱۳/۰۱	۳/۴۸	پس‌آزمون
۱۰	۱۹/۵۰	۱۳/۲۵	۲/۳۲	پیش‌آزمون
۰	۱۵	۸/۲۷	۳/۲۴	پس‌آزمون
۱۰	۲۰	۱۵/۴۲	۲	پیش‌آزمون
۰	۲۰	۱۴/۱۶	۱/۴۷	پس‌آزمون

همانطور که نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد میانگین کل نمرات دروس پیش‌آزمون دوره انتقال برابر با ۱۳/۹۵ و میانگین کل نمرات دروس پس‌آزمون برابر با ۱۱/۸۱ می‌باشد. میانگین نمرات پیش‌آزمون در درس انشاء و جمله نویسی برابر با ۱۳/۱۳ و میانگین نمرات پس‌آزمون انشاء و جمله نویسی برابر با ۱۳/۰۱ می‌باشد. میانگین نمرات پیش‌آزمون درس ریاضی برابر با ۱۳/۲۵ و میانگین نمرات پس‌آزمون ریاضی برابر با ۸/۲۷ می‌باشد. میانگین نمرات پیش‌آزمون درس املاء برابر با ۱۵/۴۲ و میانگین نمرات پس‌آزمون املاء برابر با ۱۴/۱۶ بود.

سوال اصلی: وضعیت نرخ پایداری سواد در قبول‌شدگان دوره انتقال چگونه است؟
برای بررسی وضعیت نرخ پایداری سواد در قبول‌شدگان دوره انتقال در مجموع هر ۳ درس ریاضی، انشاء و جمله نویسی و املاء از آزمون T برای گروه‌های وابسته استفاده شده است، که در جداول زیر نتایج این آزمون آمده است.

جدول ۲: نتایج آزمون T-Test (نمونه‌های وابسته) در مجموع هر ۳ درس دوره انتقال

وضعیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	اختلاف آماره t		سطح معنی‌داری (دو طرفه)
				میانگین‌ها	آزادی	
پیش‌آزمون	۱۵۸	۱۳/۹۵	۱/۷۶	۲/۱۳	۶/۵۴۸	۰/۰۱
پس‌آزمون	۱۵۸	۱۱/۸۱	۲/۴۵			

براساس نتایج حاصل از آزمون T-Test، چون در سطح اطمینان ۰/۹۵، سطح معنی‌داری مشاهده شده (Sig=۰/۰۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد، لذا نتیجه گرفته می‌شود که بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در مجموع هر ۳ درس ریاضی، انشاء و جمله نویسی و املاء دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج بدست آمده از میانگین نمرات نشان می‌دهد که سوادآموزان تقریباً ۰/۱۵٪ مطالب فراگرفته شده را فراموش کرده‌اند.

سوالات فرعی تحقیق:

سوال فرعی اول: وضعیت نرخ پایداری سواد در درس املاء قبول‌شدگان دوره انتقال چگونه است؟ برای بررسی وضعیت نرخ پایداری سواد در درس املاء دوره انتقال، از آزمون T برای گروه‌های وابسته استفاده شده است، که در جداول زیر نتایج این آزمون آمده است.

جدول ۳: نتایج آزمون T-Test (نمونه‌های وابسته) درس املاء

وضعیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	اختلاف آماره t		سطح معنی‌داری (دو طرفه)
				میانگین‌ها	آزادی	
پیش‌آزمون	۱۵۸	۱۵/۴۲	۲	۱/۲۹	۲/۲۵۵۵	۰/۰۲۶
پس‌آزمون	۱۵۸	۱۴/۱۲	۲/۴۷			

براساس نتایج حاصل از آزمون T-Test، چون در سطح اطمینان ۰/۹۵، سطح معنی‌داری مشاهده شده (Sig=۰/۰۲۶) کمتر از ۰/۰۵ می باشد، لذا نتیجه گرفته می‌شود که بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج بدست آمده از میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد که سوادآموزان تقریباً ۰/۸٪ مطالب فراگرفته شده را فراموش کرده‌اند.

سوال فرعی دوم: وضعیت نرخ پایداری سواد در درس انشاء و جمله نویسی قبول‌شدگان دوره انتقال چگونه است؟

برای بررسی وضعیت نرخ پایداری سواد در درس انشاء و جمله نویسی دوره انتقال، از آزمون T برای گروه‌های وابسته استفاده شده است، که در جداول زیر نتایج این آزمون آمده است.

جدول ۴: نتایج آزمون T-Test (نمونه‌های وابسته) درس انشاء و جمله نویسی

وضعیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	اختلاف آماره	درجه	سطح معنی‌داری (دو طرفه)
پیش‌آزمون	۱۵۵	۱۳/۱۳	۲/۰۷	۰/۱۱	۱۵۴	۰/۷۹۲
پس‌آزمون	۱۵۵	۱۳/۰۲	۳/۵۲			

براساس نتایج حاصل از آزمون T-Test، چون در سطح اطمینان ۰/۰۵، سطح معنی‌داری مشاهده شده (Sig=۰/۷۹۲) بیشتر از ۰/۰۵ می باشد، لذا نتیجه گرفته می‌شود که بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون درس انشاء و جمله نویسی در دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

سوال فرعی سوم: وضعیت نرخ پایداری سواد در درس ریاضی قبول‌شدگان دوره انتقال چگونه است؟ برای بررسی وضعیت نرخ پایداری سواد در درس ریاضی دوره انتقال، از آزمون T برای گروه‌های وابسته استفاده شده است، که در جداول زیر نتایج این آزمون آمده است.

جدول ۵: نتایج آزمون T-Test (نمونه‌های وابسته) درس ریاضی

وضعیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	اختلاف آماره	درجه	سطح معنی‌داری (دو طرفه)
پیش‌آزمون	۱۶۰	۱۳/۲۵	۲/۳۲	۴/۹۷	۱۵۹	۰/۰۰۱
پس‌آزمون	۱۶۰	۸/۲۷	۳/۲۴			

براساس نتایج حاصل از آزمون T-Test، چون در سطح اطمینان ۰/۰۵، سطح معنی‌داری مشاهده شده (Sig=۰/۰۰۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد، لذا نتیجه گرفته می‌شود که بین میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در درس ریاضی دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج بدست آمده از میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد که سوادآموزان تقریباً ۳۸٪ مطالب فراگرفته شده درس ریاضی را فراموش کرده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این تحقیق تعیین نرخ پایداری سواد در قبول شدگان دوره انتقال بود به این منظور و با استفاده از سه آزمون میزان پایداری سواد فراگیران مورد آزمون قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که نرخ پایداری سواد در قبول شدگان دوره انتقال تقریباً در وضعیت مناسبی است. در بحث میزان ماندگاری مطالب یادگرفته شده می‌توان گفت که قبول شدگان دوره انتقال آنچه را که یادگرفته‌اند، در طول زمان تقریباً توانسته‌اند حفظ کنند و قبول شدگان دوره انتقال ۱۵٪ مطالب فراگرفته شده را فراموش کرده‌اند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که نمرات انشاء و جمله نویسی در طول دوره انتقال و حتی بعد از ۶ ماه از دوره همچنان تثبیت شده است. در توضیح این یافته می‌توان گفت که کاربرد مهارت نوشتن در زندگی روزمره افراد می‌تواند عامل مهمی در حفظ و تثبیت مطالب یاد گرفته شده باشد و این نمرات با گذشت زمان بعد از پس‌آزمون همچنان باقی مانده است. از سوی دیگر در نمرات انشاء و جمله نویسی، کمترین میزان فراموشی مطالب یادگرفته شده اتفاق افتاده است. همچنین استفاده از مطالب خواندنی و همچنین طرح‌ها و اقداماتی از جمله نیم صفحه سواد و چاپ و تکثیر روزنامه در نواحی و همچنین نشریات ویژه افراد کم سواد در سازمان نهضت سوادآموزی می‌تواند عامل مهمی در تثبیت مطالب یادگرفته شده بوده باشد. همچنین نتایج نشان داد که افراد قول شده تقریباً دوسوم آنچه را که در درس ریاضی یاد گرفته بودند، فراموش کرده بودند. در توضیح این یافته هم می‌توان گفت که مهارت ریاضی و محاسبه کردن اصولاً تمرینی و نیاز به ممارست و تکرار دارد، و عدم تمرین و محاسبات ریاضی در گذر زمان باعث از بین رفتن مطالب یادگرفته شده است.

این یافته‌ها در راستای نتایج پژوهش‌های محققانی از جمله جمشیدیها کجومثقالی (۱۳۶۶) است. در توضیح این یافته‌ها می‌توان گفت که جهت ارتقاء نرخ پایداری سواد دوره انتقال به چند عامل بایستی اهمیت داده شود. از یک طرف بایستی بین آنچه آموخته شده است با آنچه در زندگی روزمره فراگیران قابل استفاده و کاربرد است، پیوند برقرار شود و در نتیجه آموزش‌های ارایه شده به دلیل کاربرد در زندگی واقعی باعث ایجاد ظرفیت در ماندگاری و تثبیت نرخ پایداری سواد مطالب آموخته شده خواهند شد. از طرفی دیگر، محتوی دوره انتقال بایستی بتواند فراگیران را با آموخته‌های کاربردی درگیر کند و همچنین زمینه‌ساز یادگیری مادام‌العمر برای سوادآموزان شود. این خود دلیلی برای تثبیت و پایداری سواد در دوره انتقال است. از سوی دیگر، توانایی املاء، انشاء و جمله نویسی و ریاضی باعث افزایش میزان مطالعه، فهم مطالب مطالعه شده و برقراری ارتباط موفق و موثر با

دیگران می‌شود و اینها خود از طریق غیر مستقیم بر یادگیری و تثبیت آموخته‌های فراگیران کمک می‌کنند و از سوی دیگر باعث بوجود آمدن اعتماد به نفس و تقویت زمینه‌ی خودآموزی و ایجاد استقلال در یادگیری فراگیران را فراهم می‌نماید و از این طریق هم فراگیران با درگیر شدن در روابط اجتماعی، خانوادگی و شغلی زمینه عدم رجعت به بیسوادی و تثبیت آموخته‌های خود را فراهم کنند.

در راستای نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود که سازمان نهضت سوادآموزی از این به بعد از کلیه فراگیرانی که در دوره انتقال شرکت می‌کنند یک آزمون تعیین سطح به صورت متمرکز برگزار کند و براساس این آزمون سطح فراگیر مشخص و تعیین گردد. در واقع آزمون تعیین سطح هم سازمان و هم فراگیر را نسبت به نمرات و تواناییهای اصلی املاء، انشاء و جمله نویسی و ریاضی آشنا و مطلع ساخته و زمینه را برای برنامه‌ریزی مناسب‌تر فراهم می‌نماید. در این پژوهش اختلاف سطح نمرات پیش‌آزمون فراگیران نشان از آن بود که بعضی از فراگیران حتی در نمرات پایه انشاء و جمله نویسی و ریاضی بسیار ضعیف بودند و از طرفی بعضی دیگر در سطح بالاتری از دیگر فراگیران بودند. چنین مسأله‌ای می‌تواند آموزش و یادگیری را تحت تاثیر قرار دهد و آموزشیار را در وضعیت نامناسب‌تری جهت کار آموزش قرار دهد و همچنین انگیزه و رغبت افراد را به صورت منفی تحت تاثیر قرار دهد.

همچنین پیشنهاد می‌شود که پروتکل استانداردهای برنامه‌ریزی آموزشی در دوره انتقال تدوین گردد. در این پروتکل شرایط حضور فراگیران، اهداف آموزشی و رفتاری دوره‌ها، محتوی هر دوره، سطح تحصیلات آموزشیاران، فضا و امکانات، تجهیزات و ساختارهای فیزیکی، عوامل سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و نیز استانداردهای فرآیند یاددهی و یادگیری و ارزشیابی در دوره انتقال تهیه و تدوین شوند و این پروتکل راهنمای اجرای دوره انتقال شود.

یکی از مسائلی که در حیطه سوادآموزی وجود دارد این است که بعد از پایان دوره انتقال اگر سوادآموز از کتابهای درسی و به طور کلی مطالعه دور شود باعث عدم پایداری سواد و در نتیجه رجعت به بیسوادی می‌شود. برای حل این مشکل بایستی سوادآموزان بعد از دوره رها نشوند و راهکارها و برنامه‌ریزی‌های برای پایداری سواد افراد قبول شده وجود داشته باشد. در چنین برنامه‌هایی تثبیت و نگهداری مهارت‌های آموخته شده بایستی در اولویت باشد و هر چند وقت یک‌بار با برگزاری کلاس‌های آموزشی و همچنین آموزش‌های لازم و حل مسأله میزان یادگیری مهارت‌ها و دانش آموخته شده را تثبیت کرد. برای پایداری سواد افراد قبول شده همچنین بایستی رابطیهایی در نظر گرفته شوند و حداقل هفته‌ای یک بار کتاب، روزنامه و بروشورهایی داده شود تا با مطالعه آنها

میزان پایداری آموخته‌های سوادآموزان را بالا ببرند. توسعه برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی خاص افراد نوسواد می‌تواند از دیگر پیشنهادهای باشد که به تثبیت و پایداری سواد و کمک به حفظ دانسته‌ها و معلومات این افراد کمک کند. چنین برنامه‌هایی از طریق غنی‌سازی محیط یادگیری می‌تواند مکمل برنامه‌های دوره انتقال باشند و در کنار کلاسهای حضوری این دوره به صورت غیرحضورى زمینه را برای پایداری مطالب یادگرفته شده فراهم نمایند. عضویت در کتابخانه‌های عمومی، فرهنگ‌سراها، شبکه‌های کتابخوانی و همایش و کنفرانس‌های سوادآموزی از دیگر راهکارهایی است که می‌تواند مانع از بازگشت به بیسوادی شود. حتی اقدام به برگزاری کلاسها در چنین مکانهایی می‌تواند ارتباط افراد نوسواد را با چنین محیط‌هایی جهت یادگیریهای بعدی آماده کند.

توجه به نیازهای فراگیران در تولید محتوی براساس جنسیت، محل سکونت زندگی و صنف‌های شغلی از دیگر پیشنهادهای است که می‌تواند انگیزه و رغبت برای یادگیری و شرکت در دوره و تاثیرگذاری آن در تثبیت یادگیری را افزایش دهد. و در آخر اینکه شکل‌گیری مرحله دوم آموزش بزرگسالان با توجه به اهمیت و ضرورت ملی و بین‌المللی این موضوع با تمرکز بر فعالیتهای پس از سواد با دید کاربردی کردن دانش و معلومات فراگرفته شده می‌تواند زمینه را برای جذب این افراد در سیستم سوادآموزی جلب نماید.

در انجام این پژوهش محقق محدودیتهایی داشته است که به مواردی از آنها اشاره می‌شود: پیدا کردن نمونه آماری بعد از اتمام کلاسها و در بسیاری از موارد به دلیل مشکلات فرهنگی و مشغله‌های خانوادگی برای برگزاری پس‌آزمون از محدودیتهایی پژوهش بود. و بلاخره در تشکیل کلاسهای دوره انتقال در نواحی آموزشی تفاوت زمانی وجود داشت و امکان برگزاری آزمون‌ها در زمانهای تعیین شده وجود نداشت به این دلیل اجرای پژوهش به درازا کشید و این خود می‌تواند باعث ایجاد خطا در نتایج پژوهش گردد و بعد اعتبار درونی یعنی تاثیر بعضی دیگر از متغیرها به غیر از حضور در دوره انتقال سواد باعث تثبیت آموخته‌های فراگیران شده باشد که برای محقق غیرقابل کنترل بودند.

کتابنامه:

- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۵). آموزش بزرگسالان. تهران: دانشگاه پیام نور.
- بدری گرگری، رحیم؛ وجدان پرست، حسین؛ حاتمی، جواد و واحدی، شهرام. (۱۳۹۰). ارزیابی فرآیند اجرای طرح آزمایشی برنامه درسی جدید دوره مقدماتی نهضت سوادآموزی. *پژوهش‌های برنامه درسی*، ۱ (۱)، ۵۱-۶۸.
- تاج‌آبادی، رضا. (۱۳۸۶). نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در عدم بازگشت نوسوادان به دوران بیسوادی و تقویت سواد آن‌ها. *فصلنامه کتاب*، ۱ (۶۹)، ۱۶۷-۱۸۴.
- دیانی، محمدحسین. (۱۳۸۰). *مواد و خدمات کتابخانه برای نو سوادان، کودکان و نوجوانان*. مشهد: انتشارات خدمات رایانه‌ای.
- سازمان نهضت سوادآموزی. (۱۳۹۱). *سوادآموزی چرا و چگونه: ویژه‌نامه دوره آموزش ضمن خدمت مدیران مجتمع‌های آموزش و پرورش و مدارس مستقل*. تهران: نهضت سوادآموزی.
- فرزین، فرزانه و نیک کار، ملیحه. (۱۳۸۲). *مواد و خدمات کتابخانه برای بزرگسالان نوسواد*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- جمشیدی‌ها کجومثقالی، غلامرضا (۱۳۶۶). *بررسی نهضت سوادآموزی و ارزیابی عملکرد آن از ابتدا (۱۳۵۸) تا پایان سال ۱۳۶۳ (با تکیه بر مطالعات منطقه لواسانات و رودبار قصران)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
- میرحسینی، زهره (۱۳۷۸). *بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نوسوادان در ایران (نیمه دوم ۱۳۷۵)*. تحقیقات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهی، ۳۰ - ۳۱، ۸۷-۱۱۶.
- Abadzi, H. (1995). Difficulties of adults in the acquisition of reading skills: A review of the evidence. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (San Francisco, CA, April 13, 1995).
- Ahmed, M. (2009). The State and Development of Adult Learning and Education in Asia and the Pacific Regional Synthesis Report p. 11-16 Accessed January 1st 2016 from http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confinte/pdf/GRALE/confinteavi_grale_asia_synthesis_en.pdf.
- Arnove, R.F., & Graff, H.J. (1987). Introduction. In R.F. Arnove & H.J. Graff (Eds.), *National literacy campaigns: Historical and comparative perspectives* (pp. 1-28). New York, NY: Plenum Press.

ASPBAE. (2012). The wower of Literacy Women's Journeys in India, Indonesia, Philippines and Papua Guinea. Accessed October 5, 2015 from <http://www.campaignforeducation.org/docs/reports/members/The%20Power%20of%20Literacy.pdf> Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education.

Bain, R. (2006). Rounding up unusual suspects: Facing the authority hidden in the history classroom. *Teachers College Record*, 108(10), 2080-2114.

Ballara, M. (1992). *Women and literacy*. London: Zed Books.

Cazden, C., Cope, B., Fairclough, N., Gee, J. et al. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review*, 66(1), 60-92.

Dighe, A. (1995). *Women and Literacy-A Study in a Resettlement Colony of Delhi, Education for Development (U.K.)*. Occasional Papers, Series 1, No. 2, Sept. 1995.

Greaney, V. (Ed.). (1996). *Promoting reading in developing countries*. Newark, DE: International Reading Association.

Hand, B., Wallace, C.W., & Yang, E. M. (2004). Using a science writing heuristic to enhance learning outcomes from laboratory activities in seventh-grade science: Quantitative and qualitative aspects. *International Journal of Science Education*, 26(2), 131-149.

Leu, D. (2005, December). New literacies, reading research, and the challenges of change: A deictic perspective of our research worlds. Paper presented at the National Reading Conference, Miami, Florida.

Lewis, E. C. (2016). Twenty-first century perspectives on adolescent literacy and instruction. In K. A. Munger (Ed.), *Steps to success: Crossing the bridge between literacy research and practice* (pp. 139-152). Geneseo, NY: Open SUNY Textbooks.

Lind, A. (2008). *Literacy for all: Making a difference*. Paris, UNESCO. Accessed April 15, 2016 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001597/159785e.pdf>.

kuke, A., & klkins, J. ())))) Reinventing literacy in "new times.. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 42, 4-7.

Oxenham, J. (2008). *Effective literacy programs: options for policymakers* Fundamentals of Educational Planning-91UNESCO:International Institute of Educational Planning. Accessed April 9, 2016 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001636/163607e.pdf>

Ozoemena, O. P. (2013). Manpower development and utilization in adult literacy education in Nigeria. *African Educational Research Journal*, 1(2), 102-112.

Ramdas, L. (1989). Women and literacy: A quest for justice. *Prospects*, 19(4), 519-530.

..... (1990). Gender issues and literacy: An analysis. *Convergence*, 23(4), 37-48.

Robinson-Pant, A. (2005). The benefits of literacy (human, cultural, social, political, economic) Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2006 Literacy for Life pp. 1-7. Accessed March 1, 2016 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001461/146105e.pdf>.

Street, B.V (1995). *Social literacies: Critical approaches to literacy in development, ethnography, and education*. London: Longman.

..... (1986). Literacy and social change: The significance of social context in the development of literacy programs. In D. Wagner (Ed.), *The future of literacy in a changing world* (pp. 48–64). Oxford, UK: Pergamon.

UNESCO. (2006). *Literacy Initiative for Empowerment 2005-2015 Vision and Strategy Paper* p. 1-44 (2nd Edition) Basic Education Division Education Sector March 2

006.

UNESCO. (2015). *Education for All 2000-2015 Global Monitoring Report Achievements and Challenges*. Accessed June 20 2016 from <https://en.unesco.org/gem-report/report/2015/education-all-2000-2015-achievements-and-challenges#sthash.holXpA7y.dpbs>.

Wineburg, D. (2001). *Historical thinking and other unnatural acts: Charting the future of teaching the past*. Philadelphia: Temple University Press.

Wineburg, S. S., & Martin, D. (2004). Reading and rewriting history. *Educational Leadership*, 62(1), 42-45.

